

SABAHATTİN
ALİ

Değirmen

HECE

öykü

sabahattin
ali

Sabahattin Ali: (25 Şubat 1907, Gümölcine - 2 Nisan 1948, Kırklareli) Asıl adı Sabahattin Ali'dir. Edebi eserlerinde Sabahattin Ali, bazı siyasi yazılarında ise A. Metin imzasını kullandı. İstanbul'da başlayan eğitimi Edremit'te devam etti. Balıkesir Muallim Mektebi'nde öğrenim gördüğü sırada arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı okul dergisinde ilk eserlerini verdi. Son yılını İstanbul'da okuduğu Muallim Mektebi'ni 1927 yılında bitirdi ve Yozgat'a öğretmen olarak atandı. 1928 yılında ise Millî Eğitim Bakanlığı'nın sınavında başarılı bulunarak Almanya'ya gönderildi ve burada dil kurslarına devam etti. 1930 yılında Almanya'daki öğrenimini yarım bırakarak ülkesine döndü. Aynı yıl Almanca öğretmeni olarak Aydın'a tayin edildi. Bir yıl sonra ise Konya'ya yine Almanca öğretmeni olarak atandı. 1928 yılında yayımlamaya başladığı hikâyelerinin gerçekçi bir anlayışa doğru yönelmesi bu yıllardadır. 1938 yılında tamamladığı askerlik görevinden sonra Türk Dil Kurumu, Devlet Konservatuvarı gibi kurumlarda görev aldı. 1946 yılında Aziz Nesin'le beraber *Marko Paşa* adlı mizah dergisini çıkarmaya başladı. Birbiri ardına yayımlanan *Değirmen* (1935), *Kağnı* (1936), *Ses* (1937) ile *Yeni Dünya* (1943) ve *Sırça Köşk* (1947) adlı hikâye kitaplarında toplumcu gerçekçi anlayışın hususiyetlerini özgün bir üslupla ortaya koydu. Pek çok kez tefrikasına başlanan ve nihayet Tan gazetesinde tamamlanan *Kuyucaklı Yusuf* adlı romanında hikâyelerindeki hâkim izleği devam ettirdi. *İçimizdeki Şeytan* (1940) ile devam eden gerçekçi anlayışı, *Kürk Mantolu Madonna* (1943) adlı romanıyla daha bireysel bir alana yöneldi. *Dağlar ve Rüzgâr*'da (1934) halk şiirinden esinlenerek kaleme aldığı şiirlerini bir araya getirdi. *Esirler* (1936) adlı üç perdelik tiyatro eseri ise *Varlık*'ta tefrika edildi.

Eserleri: *Dağlar ve Rüzgâr* (şiir); *Değirmen*, *Kağnı*, *Yeni Dünya*, *Sırça Köşk* (hikâye); *Kuyucaklı Yusuf*, *İçimizdeki Şeytan*, *Kürk Mantolu Madonna* (roman); *Esirler* (oyun), *Antigone*, *Taribte Garip Varlıklar*, *Minna Von Barblem* (tercüme); *Marko Paşa Yazıları ve Ötekiler* (nesir).

DEĞİRMEN

SABAHATTİN ALİ

Yayına Hazırlayanlar:
Prof. Dr. İbrahim Tüzer
Dr. Selçuk Atay

SABAHATTİN ALİ
ÖYKÜLERİ

Eleştirel Basım

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 610

Sabahattin Ali Bütün Eserleri

Eleştirel Basım

(Değirmen)

© Hece Yayınları

Birinci Basım

Mart 2021

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Teknik Hazırlık

www.hece.com.tr

ISBN: 978-605-74552-0-8

Baskı

Emsal Matbaa Tanıtım Hizmetleri San. ve Ltd. Şti.

Sertifika No: 46753

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.

Konur Sokak No: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara

T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14

e-posta: hece@hece.com.tr

www.hece.com.tr

Sertifika No: 17672

© Eserin bütünüyle ya da kısmen fotokopisinin çekilmesi, mekanik ya da elektronik araçlarla çoğaltılması, kopyalanarak internette ya da herhangi bir veri saklama cihazında bulundurulması, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturmaktadır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / 7

BİRİNCİ KISIM

- Değirmen / 17
Kurtarılamayan Şaheser / 29
Kırlangıçlar / 46
Viyolonsel / 51
Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi / 62

İKİNCİ KISIM

- Bir Delikanlının Hikâyesi / 79
Bir Gemici Hikâyesi / 89
Bir Orman Hikâyesi / 97
Kazlar / 105
Bir Firar / 110
Kanal / 114
Candarma Bekir / 120
Sarhoş / 126

ÜÇÜNCÜ KISIM (ESKİ HİKÂYELER)

- Bir Cinayetin Sebebi / 133
Bir Siyah Fanila İçin / 139
Komik-İ Şehir / 147

DİĞER HİKÂYELER

- Yangın / 167
O Arkadaşım / 170

SUNUŞ

Değerlendirmenin, kıymet takdirinin, yargılamanın, ahkâm kesmenin tamamlanmış bir yapı içerisinde ortaya konmuş olan eserlerden hareketle değil de zihinsel arınma sürecini yaşayamamış gelip geçici ideolojik saplantılar üzerinden yapılması, aynı zamanda hakikatin de üstünün örtülmesi anlamına gelmektedir. Çünkü “sanat eseri” olarak adlandırılan bir metinde, muhatabının yaklaşım tarzına ve birikimine yönelik olarak derinleşerek genişleyen anlam alanları mevcuttur. Esasa yönelik değerlerin tamamının içinin boşaltılarak “sanal” olanıyla değiştirildiği ve sıradanlaştırıldığı bu çağda, sanat eserinin sözü edilen anlam alanları da gittikçe daralmakta; eser-okur-anlam geçişliliği yüzeyselleşerek derinliksiz bir mahiyet kazanmaktadır. Böylelikle, genel hükümlerin boyunduruğundan kendisini kurtaramayarak “herkes” gibi düşünen okur, zihinsel gelişime kapalı olduğundan sanat eserinin anlam dünyasına kendini dâhil edememekte, metnin anlamını tamamlayamamaktadır.

Sabahattin Ali'nin (25 Şubat 1907–2 Nisan 1948) eserleri de ancak, yukarıda özetle çerçevesini çizmeye çalıştığımız eser-okur-anlam düzleminde derinlikli bir biçimde ele alındığında farklı anlam alanlarına açılarak zenginleşir ve muhatabını metnin anlamını tamamlamaya davet eden bir yapıyla karşımıza çıkar. Diğer taraftan hayatının nasıl sona erdiğine dair muhtelif iddialar henüz tam anlamıyla aydınlatılmamış ve mezarının yeri bugün dahi bilinmeyen bir sanatkârın eserlerinin kıymeti anlaşılamayacak; sanat eseri merkez alınmadan yapılan her türlü değerlendirme çabası, Sabahattin Ali'nin eserlerindeki kalıcı ve esaslı anlamların üzerini örtecektir. Sanatkârları, yalnızca kendi ideolojik görüşlerimiz, inanç sistemlerimiz ve kabul ettiğimiz doğrular

üzerinden değerlendirmek doğru değildir. Bu sert ve kaba kutuplaşma, düşünsel ve sanatsal birikimin gelişmesini önlediği gibi, toplumu bir arada tutacak asgari müşterekler hazinesini de yağmalayarak yok etmektedir. Nitekim Sabahattin Ali, devrinin vicdanı olan bütün sanat-kârlar gibi, gördüğü bildiği, duyumsadığı hatta sezinlediği birtakım tehlike ve tehditlere ima yoluyla işaret etmiş olan bir sanatkârdır.

O, savaşların yıkıma uğrattığı insanlığın yaşama sevgisini, adalet duygusunu ve hayatın devamına olan inancını yeniden yeşertmek ve beslemek istemiştir. Ali'nin anlatı dünyası, yüz yıllardır kaderine terk edilmiş, aç, susuz ve cahil bırakılmış ama kendini derinden ve görünmez bir damar gibi besleyen irfan kültürü ile ayakta tutan Anadolu insanının varolma çabası üzerine kurulur. Burada, "Sabahattin Ali - İnsan ve Eser" adlı çalışmasında onun hayatı ve eserleri üzerine kapsamlı incelemelerde bulunan Prof. Dr. Ramazan Korkmaz'ın, "Sabahattin Ali kimdir? Sabahattin Ali, henüz herhangi bir dünya görüşüne erişemediği için ideolojik doğmalarla düşünen 'övücüler'in söylediği gibi 'halk kahramanı', 'önde giden savaşçı', 'yılmaz savaşçı', 'savaş eri', 'ordu bozan', 'demirci ustası' gibi terkiplerin içerdiği bir 'Yüce Sabahattin' midir? Yoksa 'yericiler'in söylediği tarzda 'Bolşevik', 'vatan haini', 'azıllı komünist' midir? Bizce gerçek Sabahattin Ali, bunların hiçbirini değil..." sözlerine katılmamak mümkün değildir.

Gerçek Sabahattin Ali, Türk edebiyatına *Kuyucaklı Yusuf*, *İçimizdeki Şeytan*, *Kürk Mantolu Madonna* gibi eşsiz romanları kazandırmış olan romancı Sabahattin Ali'dir. Kaleme aldığı hikâyelerle kimi zaman unutulmuş, bir kenara itilerek horlanmış "küçük insan"ın tahassüslerini anlatan; kimi zaman Anadolu gerçeğine derin bir romantizmle birlikte dikkat çeken; kimi zaman da en insanî yanımıza dokunarak yaşanmışlığımıza denk düşen metinler yazan hikâyeci Sabahattin Ali'dir. "Ses" adlı hikâyesinin kahramanı Sivaslı Ali'ye yaptığı gibi, bilinçli/bilinçsiz bütün ihmal ve istismar girişimlerine rağmen, beslendiği irfan kültürüyle dimdik ayakta kalabilmiş ve yarım yamalak aydın müsveddelerine, kokuşmuş bürokratik düzene boyun eğmeden sazını yol parası yaparak yeniden doğuş mekânlarına dönüş çağrısı yapan Sabahattin Ali'dir. "Burda çiçekler açmıyor / Kuşlar süzülüp uçmuyor / Yıldızlar ışık saçmıyor / Geçmiyor günler geçmiyor" diyen, "Dışarda

deli dalgalar / Gelir duvarları yalar / Seni bu sesler oyalar / Aldırma gönül aldırma” dizelerinin sahibi olarak gönüllerimize teselli veren şair Sabahattin Ali’dir.

Dolayısıyla bir sanatkârın eserlerine yönelik anlamlandırma gayreti onun ölümlü yanlarından ziyade geriye bırakmış olduğu eserlerinin çağları aşabilecek anlam dünyasına yönelik olmalıdır. Bunun için de sanatkârdan geriye kalan eserlerin ilk ve tahrif edilmemiş nüshalarına ulaşmak; edebi esere yönelik farklı okuma biçimlerini bu metinlerden hareketle yapmak önemlidir. Elinizde bulunan ve “eleştirel basım” anlayışıyla hazırlanan *Değirmen*’in ortaya çıkış amacının bu olduğunun altını çizmek isteriz. Diğer taraftan bu amacımızın doğru bir biçimde anlaşılması için yapılan çalışmanın hususiyetlerine kısaca değinmemiz gerekmektedir.

Bilindiği üzere Sabahattin Ali’nin *Değirmen* adlı eseri ilk kez “Hikâyeler” alt başlığı ile 1935 yılında Remzi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Ardından Akba Kitabevi tarafından 1934 yılında yayımlanan *Dağlar ve Rüzgâr* adlı şiir kitabını da içine alacak şekilde *Değirmen-Dağlar ve Rüzgâr* adıyla 1943 yılında yayımlanır. Sanatkâr hayattayken üçüncü bir baskısı yapılmamış olan bu eserde bulunan hikâyelerin bir kısmı ise öncesinde süreli yayınlarda müstakil hikâyeler olarak da yayımlanmıştır. Günümüzde Sabahattin Ali’nin hikâyeleri üzerine yapılan yayın faaliyetlerinin daha çok söz konusu ikinci baskıları esas aldığı görülmektedir.

Elinizde bulunan *Değirmen* ise kitabın ilk baskısından hareketle yayıma hazırlanmış; noktalama işaretleri ve sözcüklerin yazımında görülen kimi tutarsızlıklar sanatkârın asıl kullanım biçimiyle birleştirilerek eserlerin orijinal yapısını korumayı amaçlamıştır. Bunun yanı sıra Sabahattin Ali’nin kendi eliyle yayıma hazırladığı ikinci baskı ile dergi sayfaları arasında kalmış hikâyelerin ilk hâlleri de mukayeseli bir biçimde okunmuş; sanatkârın dilinde meydana gelen değişmelerin bir gösterge değeri taşıdığı düşünülerek işaret edilmiştir. Böylelikle sanatkârın ikinci baskıyı hazırlarken hikâyeler üzerinde yaptığı değişiklikler ile hikâyelerin ilk kez yayımlandığı dergi nüshaları arasındaki farklılıklar dipnotlarla gösterilmiştir. “Edisyon Kritik” adı da verilen bu eleştirel basımda, Sabahattin Ali’nin *Değirmen* üzerinde bizzat kendisinin yap-

mış olduğu bütün değişim ve dönüşümlere dikkat çekilmiştir.

Hikâyelerin dergilerde kalan nüshalarında karşılaştığımız önemli bir diğer husus ise kimi metinlerin resimlendirilerek okuyucu sunulmuş olmasıdır. Söz konusu resimler de elinizdeki kitaba eklenerek günümüz okuyucusunun istifadesini sunulmuştur. Nitekim Sabahattin Ali'nin bu resimlerle birlikte metninin yayımlanmasını kabul ettiği düşünülürse muhatapları tarafından bunların görülmesi eksiksiz bir metin neşri için önem arz etmektedir. Diğer taraftan hikâyenin yeni anlam alanlarına ulaşması bakımından da söz konusu resimler kapı aralamaktadır. Bu metinlerle içerden bir bağ kurabilen okuyucu, muhayyilesinde karşılık bulabilecek çağrışımlarla Sabahattin Ali'nin hikâyelerini derinlikli bir biçimde okuyabilecektir.

Değirmen'in ilk ve ikinci baskısı Latin harfleri ile yapılmış olmasına rağmen dergi nüshasındaki kimi hikâyeler Osmanlı Türkçesi şeklindedir. Harf inkılabının eşiğinde yayımlanmış bu metinlerin günümüz harflerine aktarımı esnasındaki farklılıklar, Türk Dil Kurumu'nun teklif ve önerileri varsa onlar dikkate alınarak dipnotlarda gösterilmiştir. Örneğin savcı anlamına gelen "müddeiumumi" sözcüğü, TDK'nin önerdiği şekilde gösterilmiş; TDK'nin o sözcük üzerinde henüz bir teklif ve önerisi yoksa klâsik bir gösterimi (örneğin Yunan-1 kadim) tercih edilmiştir.

Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde yaptığı tasarrufları okuyucuya göstermek amacıyla eksiksiz bir metin ortaya koymaya çalıştığımız bu çalışmada kimi izah gerektiren sözcükleri açıklamadığımızı belirtmemiz gerekmektedir. Son dönemde yapılan eleştirel basımlarda metinde geçen sözcüklerin izah edildiği, örneğin Yunan mitolojisinde neye denk geldiği, bahsedilen eserin kime ait olduğu gibi pek çok bilgiye yer verilerek, açıklamalarda bulunulduğu görülmektedir. Öğretici metin olarak nitelen anı, otobiyografi gibi kurguya dayanmayan eserlerde açıklayıcı olmaları sebebiyle önem arz eden bu bilgiler, kanaatimizce edebî eserde olumsuz bir yapı arz etmektedir. Öte yandan Sabahattin Ali özelinde de görüleceği üzere bu tür izahlar, okuyucunun edebî eseri nasıl alımlayacağına dair bir yönlendirme de yapmaktadır. Dolayısıyla sanatkar ile okuyucu arasına girmek anlamına gelen bu tip izahlardan çalışma boyunca kaçındığımızı belirtmek isteriz.

Son olarak bugün için nispeten kullanımdan kalkmış kimi sözcüklerin anlamı ile ilgili olarak tercih ettiğimiz usulden de bahsetmek gerekir. Günümüzde Sabahattin Ali'nin eserlerinin “sadeleştirilmiş metin” veya “günümüz Türkçesiyle” gibi ibarelerle sunulduğunu görmekteyiz. Bilimsel anlamda son derece yanlış olan bu kullanım doğrudan doğruya sanatkârın diline müdahale eden, eserin estetik yapısını da parçalayan yayınlar olarak çoğalmaktadır. Kimi çalışmalarda ise anlamı bilinmeyen kelimeler için eserin sonuna sözlük konulmaktadır. Yazarın diline müdahale eden çalışmalara göre nispeten kabul edilebilir olan bu yöntemde ise edebî eseri okumayı zorlaştıran bir kullanım ortaya çıkmaktadır. *Değirmen*'in elinizdeki nüshasında sanatkârın özgün dili muhafaza edilmekle birlikte anlamı bilinmeyeceği düşünülen kimi sözcükler köşeli parantez içinde [...] ve metne uygun bir anlamlandırma ile sunulmuştur. Ancak sanatkârın ikinci baskıda bizzat kendisinin değiştirdiği bir sözcüğün günümüz karşılığı tarafımızdan verilmemiştir.

Tüm bunlara ek olarak elinizde bulunan *Değirmen*'e, Sabahattin Ali'nin hayattayken yayımladığı kitaplarına dâhil etmediği iki de hikâyesi eklenmiştir. 1 Nisan 1926 tarihinde *Akbaba* dergisinde yayımlanan “Yangın” adlı hikâye ile 15 Mayıs 1928'de *Irmak*'ta yayımlanan “O Arkadaş”, *Değirmen*'deki diğer hikâyelerle kronolojik olarak bütünlük gösterdiği için çalışmamızın “Diğer Hikâyeler” bölümünde yer almıştır.

Dr. Selçuk Atay ile birlikte yayıma hazırladığımız bu çalışmanın Sabahattin Ali'nin hikâyelerinin bütünlüklü bir biçimde okunup anlaşılmasına katkı sunmasını umut ediyorum. Atay'a dikkatli ve titiz çalışması; Hece Yayınları'na ve özellikle Ömer Faruk Ergezen Bey'e, Sabahattin Ali'nin tüm hikâyelerinin eleştirel bir basımla yayımlanma teklifini getirerek Türk dili ve edebiyatına sundukları katkı için teşekkür ederim. Edebiyatımıza ölümsüz eserler kazandıran Sabahattin Ali'yi bu vesile ile rahmet ve minnetle anıyorum.

İbrahim Tüzer
Ankara – Mart 2021

SABAHATTİN ALİ
DEĞİRMEN

BİRİNCİ KISIM

DEĞİRMEN / 17

KURTARILAMAYAN ŞAHESER / 29

KIRLANGIÇLAR / 46

VİYOLONSEL / 51

BİRDENBİRE SÖNEN KANDİLİN HİKÂYESİ / 62

Sabahattin Ali

Değirmen

Şiir ve hikâyelerim arasında, yazmış olmaktan utanacağı kadar kötülerini olduğunu biliyorum. Bunların bir kısmının çocuk denecek bir yaşta yazılmış olmaları bence bir mazeret değildir; çünkü bu çeşit bir yazıyı bugün herhangi bir imzanın üstünde görsem, sahibini ıslah olmaz bir zevksizlik ve tam istidatsızlıkla suçlandırmakta tereddüt etmem. Bunların, benim sanat hayatımın gelişmesini göstermesi bakımından, sadece kendim için bir ehemmiyeti vardır ki, bu da onları başkalarına okutmak için sebep olamaz.

Buna rağmen bu yeni baskıdan onları çıkaramadım. Çünkü bir kere okuyucu önüne sermiş olduğum taraflarımı sonradan örtbas etmeğe hakkım olmadığı kanaatindeyim; ama böylece belki de eski bir hatayı devam ettirmekten başka bir şey yapmıyorum.

İyi kötüden ayırmak külfetini okuyucuya bıraktığım için özür dilerim.

S. A.¹

---

¹ Bu not eserin yalnız ikinci baskısında yer almaktadır.